

שמעתא עמיקתא

גליון תרפ"ח | פרשת תזריע מצורע | תשפ"ו | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

משיעורי

הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

הלכות מצויות לספירת העומר

מצויות ספירת העומר

מהתורה או מדרבנן

נצטוונו מה"ת לספור מ"ט יום מיום הבאת העומר שהוא יום ט"ז בניסן, שנאמר (ויקרא פכ"ג, פ"ג טו) "וספרתם לכם ממחרת השבת וגו'". ויש אומרים שאף בזמן הזה שאין בית המקדש קיים נהוגת מצוה זו מדאורייתא. (רמב"ם תו"מ פ"י הכ"ד). ועי' בביאור הלכה (סי' תפ"ט ד"ה לספור) שהביא סמוכים לדעה זו (ומשי"כ שכן דעת החינוך דבריו ז"ע, שהרי בחינוך שלפנינו מובאר להיפך. ועי' במנ"ח (אות ה)). ודעת רוב הפוסקים שבזה"ז שאין בהמ"ק קיים אינה אלא מדרבנן. (חינוך מצוה שו), וכת' הר"ן (פסחים ט). בר"ף) דכן דעת רוב המפרשים. (וכן ע"ק. [שו"ע סי' תפ"ט סעי' ב], מ"ב ס"ק יד ס"ק כה). ומ"מ דעת הרמ"א (ס' ד) דחייב לכתחלה לדעת הסבורים שהיא מדאורייתא, עי' במ"ב ס"ק כה).

זמן המצוה

א. זמן המצוה לכתחלה

לכתחלה יש לספור מיד בתחילת הלילה משום "תמימות". [רא"ש (סוף פסחים סי' מ), ט"ז ס"י (סי' תרפ"א ס"ק א), מור וקציעה (רס"י תפ"ט ד"ה היינו) ומ"ב (שם ס"ק ב). ודעת האג"מ (או"ח ח"ד סי' צט אות א) ד"ה תמימות" אינו אלא מעלה. אולם דעת האור לציון (ח"ג פט"ז אות א) שהוא דין ואם אינו סופר מתחלת הלילה מקיים המצוה רק בדיעבד]. ומשום זריזון מקדימים למצות. [מור וקציעה (שם) ואג"מ (שם)].

ב. לספור מפלג המנחה

יש אומרים שהסופר ספירת העומר מפלג המנחה ומעלה יצא ידי חובתו. ויש חולקים. ועל כן בשעת הדחק כגון שחושש שלא יוכל לספור אחר כך וכדומה, יספור בזמן זה בלא ברכה. ובלי חזרה ויספור בברכה (או ע"פ ביום בלא ברכה). [ביאור הלכה (ד"ה מבעוד יום)].

ג. לספור בבין השמשות

מותר לספור ולברך בבין השמשות [דהיינו עד 17 דקות אחר השקיעה (לוח אר"י ניסן חוהמ"פ א') ואכמ"ל], ומכל מקום המדקדקים סופרים לכתחלה דוקא כשהוא ודאי לילה. [שו"ע (סי' תפ"ט סעי' ב) ומ"ב (שם)]. ועי' משי"כ בזה בשמעתא עמיקתא גליון י"ב]. ויש אומרים שאם ספר בבין השמשות יש להחמיר ולספור בלילה בלא ברכה. [מ"ב (ס"ק טו) בשם הא"ר].

ד. קיבל שבת מוקדם

אם ספר אחר שקיבל שבת מפלג המנחה, יחזור ויספור בברכה. [מ"ב (ס"ק יח). ועי' במ"ב ס"ק יג] ובשעה"צ (אות יח) שמבואר שאם ספר בפלג מנחה חזר וסופר בברכה. וכן הוא בביאור הלכה (ד"ה מבעוד יום)].

ה. לספור לפני מעריב או לפני הברכה במוציא

אם יצאו הכוכבים רשאי לספור אפילו אם לא התפלל עדיין מעריב, ואפילו במוציא שבת, שהרי לילה הוא לכל דבר. [מ"ב (ס"ק יח)]. ועיין בסמוך.

ו. דעתו להתפלל מאוחר בלילה

מי שיש לו מניין קבוע לתפלת ערבית בשעה מאוחרת ואין בדעתו להתפלל כעת, יש אומרים שיספור ספח"ע מיד בתחילת הלילה. [אור לציון (ח"ג פט"ז אות א בהנה ד"ה הנח)]. ואף על פי שעיקר הדין הוא כן, מכל מקום לא נוהגים לספור לפני התפלה, כי ספח"ע הוא דבר הנשכח בקלות ואם כל א' יספור בפני עצמו קרוב מאד שישכחו הספירה לגמרי. [שבת הלוי (ח"י סי' נג אות ג). ועי' עוד באג"מ (או"ח ח"ד סי' צט) ובמנ"ח"י (ח"ט סי' נה אות ב)].

ז. איחר לתפילה ומצא צבור מונים ספירת העומר

איחר לתפלת מעריב ומצא הצבור סופרים ספירת העומר, יש אומרים שיכול לספור עם הצבור ואחר כך להתפלל. [הנהגות החזו"א (בין פסח לשבועות, ע"מ נו אות ד ותשובות והנהגות ח"ב סי' רמח)]. ויש אומרים שיתפלל ואחר כך יספור ד"תנדר קודם". ואם חושש שישכח, יספור ואחר כך יתפלל. [תשובות והנהגות (ח"ב סי' רמח). ועי' במנ"ח"י (ח"ט סי' נו)]. וכן ע"ק. [שכן יוצא לכוי"ע. ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון רט"ז].

אכילה לפני הספירה

א. אכילה ושתיה לפני הספירה

משהגיע זמן צאת הכוכבים אסור לאכול (אפי' כבר התפלל מעריב וקרא ק"ש), עד שיספור. [רמ"א (סי' תפ"ט סעי' ד)]. ויש להחמיר מחצ'י שעה הסמוכה לספירה. [מ"ב (ס"ק כג)]. ומכל מקום טעמימה בעלמא מותרת, והיינו פת כביצה ולא יותר, או פירות אפי' הרבה. [מ"ב (סי' תלא ס"ק ו)]. וכן מותר לתת (משקה שאינו משכר) אפי' הרבה. [מ"ב (סי' רלב ס"ק לה)].

ב. מינה שומר

אם ממנה שומר שיזכירונו לספור רשאי לאכול לפני הספירה. [עי' ברמ"א (סי' רלב סעי' ב) ומ"ב (סי' רלה ס"ק יח)]. וכן פסק הגר"מ זצ"ל (חוט שני ח"ד קובץ ענינים ע"מ שט), ודעתו שמש"כ המ"ב (סי' תפ"ט ס"ק כג) שקראת השמש מנוילה דוקא לענין אכילה קודם צ"ח היינו כי הוא איננו שומר פרטי ע"כ אין לסמוך עליו].

ג. רגיל להתפלל מאוחר במנין קבוע

הסומכים על היתר דמנין קבוע לענין אכילה לפני קריאת שמע, יכולין לסמוך על היתר זה גם לענין ספירת העומר. [אג"מ (או"ח ח"ד סי' צט)].

דיני הספירה

א. ספירת ימים ושבועות

צריך לספור הימים והשבועות. לצד, ביום השמשון אומר היום יום אחד (בעומר או לעומר), עד שמגיע לשבעה ימים ואז יאמר היום שבעה ימים שהם שבוע אחד כו'. ועל דרך זה מונה הור"ד עד מ"ט יום. [שו"ע (סי' תפ"ט סעי' א)].

ב. ספר ימים לחוד

אם ספר ימים לחוד ולא הזכיר שבועות. יש אומרים שיצא בדיעבד, ויש אומרים שצריך לחזור ולספור ימים ושבועות כדן. ועל כן חזר וסופר כדן בלא ברכה (ואם שכח לחזור ולספור מונה בשאר ימים בברכה). [מ"ב (ס"ק כ)].

ג. ספר ימים לחוד, אבל באותו שבוע ספר אף השבועות

אם לא אמר אלא היום שמונה ימים ולא סיים שהם שבוע אחד וכו', יצא. [מ"ב (ס"ק ט) כי הרי הזכיר השבוע אתמול ביום השביעי].

ד. ספר שבועות לחוד

אם מנה שבועות ולא ימים, כגון שאמר ביום השביעי היום שבעה ימים ולא הזכיר ימים כלל, לכל הדעות לא יצא. [מ"ב (ס"ק ז)].

ה. ספר שבועות לחוד, אבל בספירות הקודמות ספר אף הימים
אם לא אמר אלא היום שבוע אחד ויום אחד בלחוד, יצא, שהרי כבר הזכיר הימים שעברו כל אחד ביומו. [מ"ב (ס"ק ט)]. ועי' עוד שם בס"ק כ"ב ובשעה"צ (אות כח)].

ו. ספר בלשון אחר

אם ספר בלשון אחר, כגון ביום ל"ט אמר היום ארבעים חסר אחד, יצא. [מ"ב (ס"ק יא)]. ואם מנה בראשי תיבות כגון שאמר היום ב' ימים וכדו', יחזור לספור בלא ברכה. [בה"ל (ד"ה מונה)].

ז. ספירה בלשון שאינו מבין

מותר לספור בכל לשון, בתנאי שמבין. ואם ספר בלשון שאינו מבין, אפי' הוא לשון הקודש, לא יצא, דהא לא ידע מאי קאמר ואין זה ספירה. [מ"ב (ס"ק ה)]. אלא דעי' בכה"ח (אות כ) שפסק ע"פ השאלת עיב"ץ (סי' קלט) שאם ספר בלח"ק ולא הבין יחזור ויספור בלשון שמבין בלא ברכה.

ח. ספירה בלב

אם ספר בלב לא יצא דהרהור לאו כדבור דמי. [ביאור הלכה (ד"ה מונה)]. ואם אין בידו לספור בפה על כל פנים ירהרר הספירה בלבו (ועי' בסמוך לענין ספירה בכתב). [עי' מ"ב (סי' טב ס"ק ז)]. ואם לא חזר באותו יום לספור בפה, ימנה מכאן והילך בלא ברכה. [עי' במקורות הנ"ל].

ט. ספירה בכתב

אם ספר בכתב ולא התכוון לצאת על ידי ספירה זו, לא יצא, ועליו לחזור ולספור בברכה. ואם כוון לצאת, יחזור ויספור בלא ברכה, ואם יכול לשמוע הברכה מאחר עדיף טפי. [עי' ברע"א (סי' לז-לב), בשע"ת (סי' תפ"ט אות א) ובערה"ש (שם אות ט)]. ומי שאין בידו לספור בפה, על כל פנים יכתוב הספירה בכתב בכונה לצאת ידי חובה (ועדיף מספירה בלבו בלבד).

י. ספר שלא כהוגן ותיקן תוך כדי דבור

אם ספר שלא כהוגן, ותוך כדי דבור חזר וספר כהוגן, יצא ידי חובה. [מ"ב (ס"ק לב)].

יא. ספר כהוגן ותוך כדי דבור טעה וספר שלא כהוגן

אם ספר כהוגן, ותוך כדי דבור טעה וספר שלא כהוגן, יצא ידי חובתו. [עי' בבית שלמה (הנהגות מ"ב המחבר או"ח סי' ה אות א). וכן צידד הגר"ש זצ"ל (הלכ"ש פסח פ"א אות ה ובגה). וכן פסקו הגר"ש"א מבו"ר והגר"ח"ק שליט"א (הל' חג ב"ח ספח"ע פ"ו אות יא). וכן דעת הגר"א יו"ט שליט"א (קובץ דרכי הוראה ח"ח). והארכנו בזה בס"ד בשמעתא עמיקתא גליון י"ז]. ומכל מקום טוב להחמיר לחזור ולספור כהוגן בלא ברכה. [הגר"ש"א זצ"ל והגר"ח"ק שליט"א (שם)].

יב. לספור שני ימים מספק

המסתפק איזה יום בספירה יש לספור. יש אומרים שלא מועיל לו לספור הימים שמסתפק בהם. [עי' בערוגת הבושם (או"ח סי' קסח אות ד) שמסתפק בזה. והאבני"ז (יו"ד סי' רמח אות ג) כתב דבכה"ג ספירה אחת מקלקלת חברתה]. ויש אומרים שמועיל לספור באופן זה. [דבר אברהם (ספירה ח"א סי' לד) ועיי"ש שכתב דמ"מ אולי אין לברך בכה"ג. ועי' במקראי קדש (פסח ח"ב סי' סז) ואין דבריו מוכרחים. וכן מבו"ר בשאלת שלמה (סי' מ)]. ולמעשה אם אין בידו לברר יום הספירה, יספור מספק מנין הימים שמסתפק בהם, ואם מברך על ספירה יש לו על מי לסמוך (ובשאר הימים אם התברר היום הנכון, אף לכתחלה ממשין וסופר בברכה). [ובני"ד אין משום חשש הפסק בין הברכה לספירה כמבואר בשו"ע (סי' לד סעי' ב) ובתבואות שור (סי' יט ס"ק א)]. וכן ר"י מהנקה"כ (רס"י שח). וכן פסק המנ"ח"י (ח"ח סי' מ) דיוצא ד"ה ספירה זו זצ"ל הגר"ש"א זצ"ל (קובץ תשובות ח"ג סי' פג). ודעת האור לציון (ח"ג פט"ז אות ז) שבכה"ג יספור בלא ברכה (דיש לחוש דספירה בכה"ג אינה בכלל ספירה). ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון קפ"ג].

יג. בירך על דעת לספור מה שישמע מחברו

אם אינו יודע החשבון ופתח על דעת לסיים כמו שישמע מחברו, ושתק עד ששמע מחברו וסיים כמוהו, יצא. [שו"ע (סי' תפ"ט סעי' ה)]. ומכל מקום לכתחלה אין לברך אלא אם כן יודע מתחלה איזה יום עליו לספור. [מ"ב (ס"ק כט) ושעה"צ (אות לז)].

יד. בירך כשדברתו לספור שלא כהוגן וספר כהוגן

אם פתח ואמר: ברוך אתה ה' אמי"ה על דעת לומר "היום ד", וזכר שהוא ה', וסיים "היום ה'", יצא ידי חובתו. [שו"ע (סי' תפ"ט סעי' ו)].

טו. בירך על דעת לספור כהוגן וספר שלא כהוגן

יש אומרים שאם פתח ואמר: ברוך אתה ה' אמי"ה על דעת לומר "היום ד", וטעה וסיים "היום ה'" (שהוא היום שאינו נכון), אינו חוזר ומברך. [שו"ע (סי' תפ"ט סעי' ו)]. והסכמת האחרונים שבאופן זה חייב לחזור לספור ולברך כיון שלא ספר היום הנכון. [מ"ב (ס"ק לב)]. ומפוסקי עדות המורח נקטו שיש לחזור ולספור בלא ברכה. [בה"ח (אות נז)].

טז. בירך על דעת לספור שלא כהוגן וספר כהוגן ותיקן תכ"ד

אם בעת הברכה היה דעתו על יום אחר וכן ספר בטעות, ואם בתוך כדי זיכור נזכר שטעה לסיים יתיכף כהוגן ויוצא בזה ידי חובה. [מ"ב (ס"ק לב) וכה"ח (אות נז)].

ספר ללא כוונה לצאת ידי חובה

א. ענה לחברו איזה יום צריך לספור

אם חברו שאלו מבין השמשות ואילך איזה יום סופרים באותו לילה, והשיב לו היום כך וכך, אע"פ שלא התכוון לצאת ידי חובה, אינו רשאי לחזור לברך על הספירה, אלא חוזר וסופר בלא ברכה. ועל כן על מנת שיוכל לחזור לספור בברכה, יאמר לו "אתמול היה כך וכך". [שו"ע (סי' תפ"ט סעי' ד)]. ועי' הטעם במ"ב (סי' יז וסי' כב) ובשעה"צ (אות כג ואת כז)]. ואם לא אמר "היום" אין חשש בכל אופן כי עיקר מצות הספירה הוא שיאמר היום כך וכך. [מ"ב (ס"ק ט)].

ב. הגיע לשבועות

אם חברו שאלו איזה יום סופרים, וכבר הגיע הספירה למנין שבועות, בדיעבד, אפילו אמר לו היום כך וכך צריך לחזור ולספור בברכה כל שלא הזכיר מנין שבועות. [מ"ב (ס"ק כב)]. וע"כ אם אמר לחברו היום ל"ג בעומר יכול לספור בברכה שהרי לא הזכיר שבועות.

ג. כוון בפירוש שאין כוונתו לצאת ידי חובה

אם מכוון בפירוש שלא לצאת ידי ספירה, יכול לחזור ולספור בברכה. [מ"ב (ס"ק כב)]. ועי' בביאור הלכה (ס"ה) שאם היה בין השמשות והאיש המשיב רגיל תמיד לברך דוקא בצא"כ, מסתברא דבאופן זה הוי כמכוון בהדיא שלא לצאת ומותר לו לחזור אח"כ ולמנות בברכה. ונשאר בצ"ע למעשה].

ד. שאל את חברו האם היום יום פלוני בספירה

שאל את חברו האם היום יום ששי בספירה וכדומה, וענה לו שהדבר נכון (שהוא יום ששי), רשאי לחזור ולספור בברכה. [דכיון שספר מתוך שאלה מוכח שכונתו שלא לקיים המצוה, ועדיף ממי שענה לחברו ולא כוון לצאת (דהכא מכוון כוונה הפכית שלא לצאת). ועוד דבכה"ח הוה ספירה מספק ומבואר לעיל שיש אומרים שספירה מספק לא שמה ספירה וחזי לאינטרופי שיטתם לדעת רוב הפוסקים שדעה"כ כל יום ויום מצוה בפני"ע היא. וש"י"ר שכן פסקו הדעת תורה למחרש"ם (שם על סעי' ד) והכה"ח (אות א)].

ה. שמע לפי תומו ספירה מאחר

אם שמע על הספירה מאחד מהציבור, ולא נתכוין הסופר להוציאו וגם הוא לא נתכוין לצאת בשמיעה זו אלא שמע לפי תומו, יש אומרים שלא יברך כשיספור באותו לילה אפילו אם חשב "אין אני מתכוין לצאת בספירה זו" משום שלא התנה בדעתו בפירוש ש"אלא לצאת בספירה זו". [גר"ז (סי' תפט אות יב)]. ובזמנינו שאין רגילות לצאת על ידי אחרים נחשב כחשב בפירוש שלא לצאת ויכול לחזור ולברך. [הגרשו"א זצ"ל (שיח הלכה ח"א סי' ח אות ל). ועי' בביאור הלכה (שם סד"ה שאם) הובא לעיל בסמוך].

שכה לספור באחד מהימים

א. שכה לספור

יש אומרים שספירת העומר היא מצוה אחת, ועל כן מי ששכח ולא ספר יום אחד הפסיד ספירתו ומונה והולך בלא ברכה. [נהב"י (הל' מנחות קל"ג ע"ג, הובא בתוס' מגילה כ. ד"ה כל הלילה) ואו"י (ערה ס"ו שט)]. ודעת רוב הפוסקים שספירת העומר כל יום ויום הוי מצוה בפני"ע, ועל כן אם לא ספר יום א' ממשך למנות בברכה. [תוס' (מנחות סו. סד"ה זכר), רא"ש (פסחים פ"י סי' מא), חינוך (מצוה שח), המכריע (לר"י מטראני הזקן סס"י טז) ועוד]. ולמעשה חוששים לענין ברכה לדעת מיעוט הפוסקים, ועל כן אם לא ספר יום שלם (לא בלילה ולא ביום) מונה והולך בלא ברכה. ועדיף שיקבע מאדם אחר שיכוין להוציאו בברכתו. [שו"ע (שם סע' ח). ומ"מ עיקר הדין כרוב הראשונים. וכן משמע מהמ"ב (ס"ק לז). וכן הוא בבית שלמה (סי' קב) ובערוה"ש (אות טו). ועי' משי"כ בס"ד בשמעתא עמיקתא גליון נ"ח].

ב. שכה לא בירך כל הלילה, או אפילו מוסתפק אם בירך בלילה, יספור ביום בלא ברכה. [שו"ע

(סי' תפט סע' ב) וביאור הלכה (ד"ה שכה). וביאר המ"ב (ס"ק לד) שסופר בלא ברכה לחוש לדעת הסוברים דאין ספירה אלא בלילה]. ומכאן ואילך סופר בכל לילה בברכה. [מ"ב (ס"ק לד)].
ג. מוסתפק אם שכה לספור

אם הוא מוסתפק אם דיגל יום, סופר בשאר הימים בברכה. [שו"ע (שם סע' ח)].
ד. שכה לספור וקיבל עליו שבת

שכח לספור בליל ששי ונזכר לאחר שקיבל עליו שבת מבעוד יום, יספור בלא ברכה, ולאחר מכן רשאי לספור בברכה. [א"מ"מ (או"ח ח"ד סי' צט אות א)].
ה. נזכר אחר ברכת המפיל שלא ספר

אפילו אם נזכר שלא ספר אחר שבייך וברכת המפיל, עליו לברך ולספור. [הגרשו"א זצ"ל (אשרי האיח שם)]. ולאחר מכן יקרא שוב קרי"ש ואכמר איזה פסוקי דרחמי. [עי' בצ"מ"א (ח"ו ס' כז אות ג), בבאר משה (ח"א סי' סג אות ה) ובארחות רבנו (ח"א עמי' צח אות קלה)].
ו. שכה לספור יום א' ונסע לאמריקה

הנוסע מאר"י לאמריקה או למקום אחר שזמנו מוקדם מאר"י, ושכח לספור ספירת העומר של אותו יום, ועברו כ"ד שעות מיום העבר באר"י אולם באמריקה עדיין יום, יספור שם בלא ברכה וימשיך לספור בימים הבאים בברכה. [הגר"ש ואזנר זצ"ל (מבית לוי ח"ג עמ' לז)]. ועי' בהרי"ר קודש [מקראי קודש פסח ח"ב סי' סג הגה f].

ז. היודע שלא יוכל למנות א' מהימים האם מונה בברכה

מי שידוע בודאי שלא יוכל לספור א' מהימים מחמת איזה אונס (או משום שעלול לספור שלא כהוגן), יש אומרים שעליו לספור כל הספירה בלא ברכה, ויבקש מאחר שיוציאנו יד"ח הברכה. אבל אם אינו בודאי שלא יוכל לספור, סופר והולך בברכה (ומי שקבעו לו ניתוח וכדו', יייל דאינו בכלל ודאי דשמא הניתוח ידחה). [עי' בקנאת סופרים (לגרשי"ק זצ"ל סי' טט), בשו"ת שרגא המאיר (ח"ו סי' לא) ובמבית לוי ח"ג עמי' לו אות ח)]. ויש אומרים שבכל אופן יברך. [תשובות והתהוות (ח"ג סי' קמו) ובלעז החכמה (ח"ה סי' צח סעי' מה)]. וכן לעיקר. [הגרשו"א זצ"ל (קובץ תשובות ח"ג סי' פג), אור לציון (ח"א סי' לו) מטעם אחר, ע"מ"ש. והגרני"ק זצ"ל (חוט שני שבת עמי' שעד) נשאר בזה בצ"ע. ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון קפ"א].

ז. להוציא ריבם ידי הובתם אחר ששכה לספור א' מהימים

יש אומרים שמי ששכח לספור יום אחד, אע"פ שאינו סופר לעצמו בברכה, מכל מקום יכול להוציא ריבם ידי חובתם. [מ"ב (סי' תפט אות ח) בשם ד"ן אחד, מאמ"ר (שם ס"ק י), בעל בית הלוי (הובא בהר צבי ח"ב סי' עה). והפ"מ"ג (שם מ"ז ס"ק ב) מסיק דאם יש אחר לשמוע ממנו הברכה וודאי יעשה כן]. ויש חולקים. [הפ"ר"ח (שם), ברכי"י (שם) מובה בשע"ת שם אות ה), כי אינו נחשב מחויב בדבר]. ויש להחמיר.

[כה"ח (סי' תפט אות צא) ושבט הלוי (ח"ד סי' קנז)]. ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון מ"ח].

ח. ש"יך ששכה לספור ספ"ה"ה האם מותר לו לברך מפני הכושה

ש"יך ששכח ולא ספר באחד מימי הספירה, ומתבייש שהדבר יודע לציבור, בשעת הדחק רשאי לברך על הספירה. ומ"מ הכל לפי ענין הכושה (ובכ"ה"ג לכתחלה אם אפשר ימנע מלהיות ש"יך). [עני' בביאור הלכה (רס"י צב ד"ה היה צריך לנקבו) שמע"ד שמו"ר לברך ברכה לבטלה במקום בושה משום הדוי איסור דרבנן. ואע"פ שנשאר בזה בצ"ע, מ"מ ע"י"ש במ"ב (סי' תקסו סס"יק כ) הדיכן דיש שיטות המתירות לנמ"ר, אפשר לדמון בלתי'ם במקום כבוד הבריות, וק"י בגי'וד דידן דבאמת עיקר הדין בהסוברים דרשאי להמשיך לספור בברכה כמ"ש לעיל באות א'. ועי' עוד בשמעתא עמיקתא גליון נ"ו]. ובפרט אם הש"יך הוא ת"י"ח שיש בזה משום חשש חלול ה'. [עני' במ"ב (סי' תקסו סס"יק כ). ודע דבת שבט הלוי (ח"ג סי' צז). וכ"ש היכן שהש"יך מוציא אחרים, עי' באות ז'. וכן דעת הגרשו"א זצ"ל (שם פט"ז אות כא)].

עבר את קו התאריך

א. הגיע למקום שהספירה מאוחרת מספירתו

מי שהיה במזרחו של קו התאריך וספר יום שלישי לעומר, ונסע לכיוון מערב ועבר את קו התאריך והגיע למקום שכבר ספרו יום רביעי לעומר, ובתחילת הלילה יספרו שם יום חמישי לעומר. אם עדיין שם יום רביעי לעומר, יספור יום רביעי בלא ברכה, ושאר הימים ימשיך לספור בברכה. ואם לא ספר יום ד' לעומר, הפסיד יום זה, וימשיך לספור בלא ברכה. [הגרשו"א זצ"ל (מעדני שלמה עמי' כא)].

ב. הגיע למקום שהספירה מוקדמת מספירתו

מי שהיה במערבו של קו התאריך וספר יום שלישי לעומר, ונסע לכיוון מזרח והגיע למקום שספרו יום שני לעומר, ובתחילת הלילה יספרו יום שלישי לעומר, סופר עמהם פעם נוספת יום שלישי לעומר בלא ברכה, וממשיך לספור שאר הימים בברכה. [הגרשו"א זצ"ל (שם)].

ג. נחסר לו יום אחד

מי שעבר בימי הספירה את קו התאריך ונחסר או נוסף לו יום א' למנינו, נוהג שבועות לפי המקום שבו נמצא (אע"פ שעברו עליו פחות או יותר מני יום). [מנח"י (ח"ח סי' ו)].

נשים, קטנים ואונן

א. נשים בספירת העומר

נשים פטורות ממצות ספירת העומר. [דמ"ע שה"ג היא כמבואר ברמב"ם (תמי"מ פ"ז הכ"ב). וכן פסקו המ"א (ר"י תפט) והמ"ב (ס"ק ג). ועי' ברמב"ן (קדושין ג: ד"ה הרוי), באבני"ז (סי' שפד) ובדברי מלכילא (ח"ג סי' ה)]. ומכל מקום יש אומרים שנשים שוו עליהן חובה לספור ספירת העומר. [מ"א (שם). ובערוה"ש (שם אות ד) הביא שהנשים הנוו לברך כלל כששה"ג. ועי' במנח"י (מצוה יו אות ד) ובגירות שמשון (שם מקומות) שהנשים לא החמירו בזה. [עני' בגר"ז (סי' תפט אות ב) שכתב ש"במקצת מדינות" שמו הנשים מצוה זו עליהם חובה. ובמ"ב (ס"ק ג) כתי' שמדומה דבמדינותינו לא נהגי נשי כלל לספור]. ויש מפורסיק עדות המזרח שסוברים שאין על הנשים לספור כלל. [עני' רב פעלים (ח"א קונטרס סוד ישרים סי' יב) שכת' ע"פ הסוד אין לנשים לספור. וכן פסק האור לציון (ח"ג פט"ז אות ח)]. וכל אחת תנהג כמנהגה. [עני' בזה באורך בשמעתא עמיקתא גליון קפ"ב]].

ב. נשים הסופרות האם יספרו בברכה

יש אומרים שנשים הסופרות ספירת העומר לא יברכו על הספירה משום חשש שיטעו ביום אחד מהספירה. [מ"ב (שם ס"ק ג) בשם השולחן שלמה (שם אות ג). וע"י"ש בשלחן שלמה שכת' י"ודאי יטעו ביום ודו ידעין הדין, ועוד דהא אינה מבינה מה היא סופרת ובוה מאד צריך לזוהר מה שהוא אומר דא"ל"כ לא יצא"ן]. אמנם נשים המדקדקות במעשיהן ויודעות פרטי ההלכה יכולות לברך על ספירת העומר. [הגרשו"א זצ"ל (הלכות חג בחג פ"ב הגה ג)]. ונשי עדות המזרח הנוהגות לספור, אם הן מאלו שנמנעות מלברך על מצות עשה שהז"ג אינן מברכות על מצוה זו [ברכי"י (סי' תפט)], והמנהג הפשוט (אצל עדו"ה) שאינן מברכות.

ג. קטנים במצות ספירת העומר

קטן חייב מדין חינוך לספור ספירת העומר. [כן משמע מהשערי תשובה (סי' תפט אות כ), מהערוה"ש (אות טו), מהכת"ס (סי' צט) ועוד. וכן פסק הגרשו"א זצ"ל (אשרי הא"ש פ"י"ד אות ב)]. ואם שכח לספור באחד מהימים מונה והולך בלא ברכה. [הגרשו"א זצ"ל (שם)]. והוא צריך לזכור ש"אלא לברך. [זוה ע"פ המ"א (סי' רסט ס"ק א) ד"ס"ל דדבר שיש פוסקים המתירין אף לגדול, אף דלא קיי"ל כן מ"מ לקטן שרי. וכן הוכיח בש"ש"כ (פ"י אות יד הגה מא), וכן דעת הגרשו"א זצ"ל (חינוך הבנים למצוות הגה עב), ועי' בשמעתא עמיקתא גליון ק"מ]].

ד. אין בידו להנכו לספור בלילה

כשאין ביד האב לחנך את בנו לספור בלילה כגון שאין דרכו להיות בביתו בזמן זה. יכול לסמוך על הספירה שסופר הקטן בת"ת. [כמו שמצינו לענין חובת האב ללמד את בנו תורה דיוצא ע"י"ו ששוכר לו מלמד כמבואר ביו"ד סי' רמ"ה סע' ד'. ואע"פ שעיקר הספירה היא בלילה שאז גם יכול לברך לכוי"ע, מ"מ לענין מצות חינוך ניתן לסמוך על המקילין בזה, עי' שש"כ (פ"י אות יד הגה מא). ובפרט במצות ספירה דיש מקום לומר דאין האב מחויב לחנך את בנו כשאין האב מצוי בלילה, עי' בשו"ע (סי' עט ע"ב). והארכנו בזה בשמעתא עמיקתא גליון ק"מ]].

ה. קטן שהגדיל בימי ספירת העומר

קטן שהגדיל ונעשה בר מצוה תוך ספירת העומר. אם ספר כד"ן עד יום זה, סופר והולך בברכה. [מהר"ם שיק (ח"ב סי' רסט ד"ה אלא), ערוה"ש (סי' תפט אות טו) הגרני"ק זצ"ל (חוט שני ח"ד עמי' שעח), האור לציון (ח"א סי' לו ח"ג טז) ועוד. ועי' בשעמתתא עמיקתא גליון י"א]].

ו. אונן בספירת העומר

אונן חייב לספור ספירת העומר. ומכל מקום ימנה בלא ברכה. ושאר הימים (לאחר האנינות) סופר והולך בברכה. [נוב"י (מ' ק' או"ח סי' כז ד"ה אמנם) וביאור הלכה (סי' תפט על ס' ח ד"ה בלא ברכה). ועי' בפנמי"ג (סי' קצט א"א ס"ק ג) שאם בירך האונן להוציא רבים יד"ח אין יוצאין, דפטור מן הדבר באותו עת מקרי. ועי' בחת"ס (ח"ו סי' לט)]. ויש מפורסיק עדות המזרח שנקטו שאינו סופר כלל. [מהר"ב"ב (שם תפט אות ו). וע"י"ש שאם האונן ספר בלילה מעצמו ומדעתו, והיה מי שישתדל בעדו לצרכי קבורת המת, אז שאר ימים מצי לברך ולספור. וכן פסק בכה"ח (אות פה)]. וצ"ע לשיטה זו באונן דאין מי שישתדל בעדו אם רשאי לספור על תנאי אלא ה"ל כהנוב"י סופר לשם מצוה ואם לאו אין זה אלא ספירה של רשות]. ואף אם אנינותו חלה ביום אחרון שספירה הדין כנ"ל. [דבר זה תלוי בבי' הטעמים שכת' הנוב"י הנ"ל. ועי' במנח"י (ח"א סי' אר אות כח ס"ק ז) שמסתפק בזה. ולמעשה מ"ל דאף בכ"ה"ג עליו לספור, ולפי משמעות הנוב"י דעיקר הטעם לחייבו הוא כי אין בזה משום ביטול עסק בקבורת המת וכ"כ בביאור הלכה (שם), ולפי טעם זה ודאי שסופר בגי"ד, ועוד דמשמע מסתימת דברי הפוסקים דאין חילוק בזה. ואפשר דאף לטעם השני של הנוב"י הדין כן והי"ט דלא חילקו רבנן במצוה זו. ועי' בשמעתא עמיקתא בגליון קל"ח]].

עשיות מלאכה משקיעת החמה

א. להימנע מהמלאכה משקיעת החמה

נהגו האנשים והנשים שלא לעשות מלאכה מפסח ועד עצרת, משקיעת החמה ואילך. [שו"ע (סי' תצט סע' ד) ומ"ב (סי' תח)]. משום שתלמיד יד"ע נקברו אחר שקיעת החמה והיו העם בטלים ממלאכה. ועוד משום שאז זמן ספירת העומר ובעומר כתיב שבע שבתות מלשון שבות דהיינו שבזמן הספירה יש לשבות ממלאכה. [מ"ב (ס"ק ט)]. ולפי טעם השני יש לנהוג כן אף בימים שלא נוהגים בהם אבלות. [עי' בשער הציון (אות טז)]. והנוהגים להחמיר (ע"יין בסמוך) נוהגים להימנע כל הספירה. [לוח ארץ ישראל (לגרמי"ט סוף חודש ניסן)].

ב. עד מתי יש להימנע ממלאכה

לפי טעם הראשון הנ"ל אין להחמיר משקיעת החמה ואילך רק זמן של "כדי קבורה". [שער הציון (אות טז)]. ולפי טעם השני אחר שספר מותר תיכף במלאכה. [מ"ב (ס"ק ט)]. ונוהגים להימנע עד ש"יספור. [לוח ארץ ישראל (לגרמי"ט סוף חודש ניסן)].

ג. מאיזה מלאכה יש להימנע

הנוהגין שלא לעשות מלאכה עליהן להימנע רק ממלאכה שיש בה שיהיו זמן, כגון תפירת בגדים וכדומה, אבל שטיפת כלים וקיפול כביסה וכדומה, מותר. [כה"ח (סי' תצג אות נד) והגרשו"א זצ"ל (הלכ"יש פסח פ"י"א אות יג)].

ד. האם המנהג נוהג בזמננו

ר' זלמן מנינו יש נוהגים מנהג זה. [עי' בערוה"ש (סי' תצג אות ט) וכן משמע מהמ"ב שהשמיט דברי החק יעקב שבסמ"ן. וכן הוא בלוח אר"י (לגרמי"ט חודש ניסן)]. ויש שלא נוהגים בו. [עני' בחק יעקב (שם אות יב) שלא ראה נוהרין בזה. ועי' בהלכ"יש (פ"יא הגה 50) שבביתו של הגרשו"א זצ"ל לא נהגו בזה]. וכל אחד ינהג כמנהג אבותיו.

מנהגי אבלות

נישואים

א. מנהג שלא לישא אשה בימים אלו

נוהגים שלא לישא אשה בין פסח לעצרת עד ל"ג לעומר, מפני שבאותו זמן מתו תלמידי רבי עקיבא. אבל לארס ולקדש, מותר. [שו"ע (סי' תצג סע' א)]. ולהחזיר גרושתו שרי, משום שאינו כל כך שמחה. [מ"ב (ס"ק א)]. ויעויין להלן לענין נישואין מל"ג בעומר ואילך.

ב. בשעת הדחק

י"י שאם יש שיהיה לישא אשה בלוי כגון שלא קיים מצות פריה ורביה או שאין לו מי שישמשנו וכיוצא בו מותר ובתנאי שלא ירבה בשמחה. [נהב"י (ח"ב סי' תרפג) כי לא עדיף האי מנהגא מאבילות של י' יום וברור הוא. וכן הביא הפ"ר"ח (סי' תצג) בשם הר"ם לונונאו בספר שתי ידות (נא: וכת' דע"פ"ג אם לא קיים פו"ר שרי)]. ויש מחמירים בכל אופן. [שערי"ת (שם אות א) בשם במחז"ב ועוד פוסקים]. וכן המנהג להחמיר אף בשמי שאין לו בנים [מ"ב (ס"ק א)], ומ"מ בשעת הדחק גדול ל"ג צורך יש מקום להקל, וע"ש כן בימים שיש נוהגים בהם היתר (עד ר"ה אחר לו"ג ל"ג בעומר). [שערי"ת (שם) בשם שו"ת חינוך ב"י (סי' כא) צ"יין לדבירו השעה"צ (שם אות א). ועי' בעקרי הד"ט (או"ח סי' כא אות ז) שכת' בשם הדמ"ר להתי'ר בשעת הדחק לעשות נישואין בין פסח לעצרת. וע"י"ש בחינוך בית יהודה שהתיר מל"ג בעומר אף במקומות שנוהגים איסור]. ולענין תספורת עי' להלן.

ג. שידוכין

מותר לעשות שידוכין עם סעודה, אבל לעשות ריקודים ומחולות נהגו איסור. [מ"ב (ס"ק א)].

ריקודים וזמר

א. ריקודים של רשות

ריקודים ומחולות של רשות יש לזוהר בימים אלו. [מ"ב (ס"ק א)]. ולנוהגין מנהגי אבלות ומחולות ומראש חדש סיון עד עצרת נוהגין להסתפר, יש להסתפק אם יש להקל בריקודים ומחולות של רשות. [שעה"צ (אות ד)]. ונוהגים להחמיר בזה. [הגרשו"א זצ"ל (בין פסח לשבועות פט"ז הגה (ז) ומבית לוי (ח"ג לח)].

ב. שמיעת זמר

יש להימנע בימים אלה מזמר המעורר ריקוד (דהיינו אחד או שנים רוקדים) ומחול (ריקוד של אנשים הרבה), אבל שירה המרומתמת את האדם אך אינה מביאתו לידי ריקוד ומחול מותרת. [הגרשז"א (הליכ"ש פי"א אות ד ורה"ה 53) שאנ"פ שאין הדבר מבואר בפוסקים נהגו להימנע אף משירה. וכן דעת האג"מ (יו"ד ח"ב סי' קל) והמחנ"י (סי' קיא). ומי"מ דעת הגרשז"א זצ"ל (שם) שמעיקר הדין מותר לשמוע שירים שלא מביאים לידי ריקוד כני"ל].

ג. שירה בפה

שירה בפה אפילו מעוררת ריקוד מותרת. [הגר"שי"א זצ"ל (הלכות חג בחג פי"ז הגה 34). ועיי בארחת רבנן (פי"ז הגה 34). ודעת הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש פי"א אות ד) לאסור]. וקלטות ללא ליווי כלי זמר יש מתירין. [אג"מ (אוי"ח ח"א סי' קסח) כי נחשב לשירה בפה. ודעת השבט הלוי (ח"ב סי' נו אות ב) שנחשב לשירה בכלל].

ד. הינוך הקטנים

קטנים שהגיעו לחינוך יש לחנכם שלא לשמוע כלי זמר . [כן משמע מהאג"מ (אוי"ח ח"ד סי' כא אות ד)].

ה. סיפורים משולבים עם שירים

מותר לשמוע קלטות סיפורים אף אם משולבים בהם מעט שירים . [הגרשז"א (פי"א הגה 53)].

ו. סובל מעצבות, שומע כדי להפיג בדידות או פחדים

מותר לשמוע זמר כשעושה רק על מנת להפיג בדידות או פחדים. [הגרשז"א זצ"ל (ח"ג פכ"ה הגה 68)].
ק"ו קצו חולה עצבים שמתור לו לשמוע כלי שיר . [ועיי באור לציון (ח"ג פכ"ה אות ב)].

ז. לצורך הולה

מותר לנגן לצורך חולה לחזק מזגו . [הגרשז"א זצ"ל (שם הגה 54) והגר"ח"ק שליט"א (הל' חג בחג פי"ז הגה 55)].

ח. לצורך התעמלות

מי שזוקק לעשות התעמלות מטעמי בריאות ולצורך צריך לשמוע זמר (כגון שהתעמלות על פי קצב הנגינה וכדומה), יש מקום להקל בדבר . [כן שמענו בשם הגרש"י אולמן זצ"ל עני"פ המי"ב (סי' תקס ס"ק יג). ועיי משי"כ בזה בשמעתא עמיקתא גליון שצ"ד].

ט. בשעת הנחילה

נהוג במנוחת וכדו' ונצרך לשמיעת מוזיקה כדי שלא ירדם וכדומה, רשאי לשמוע, על מנת למנוע הסכנה הכרוכה בזה. [דלא גרע מהא דכתב המי"ב (סי' תקס ס"ק יג), עיי"ש, והכא קיל טפי דיש חשש סכנה. ועיי משי"כ לקמן לענין קייטנות לילדים].

י. אינו מבוזר לשמוע

השומע כלי זמר בעל כרחו כגון באוטובוס וכדו', אינו עובר איסור, ואינו צריך לאטום אזניו שהרי אינו מתכוין להנות. [ועיי בשו"ע (יו"ד סי' קמב סעי' ו), רמ"א (שם) ושו"ד (ס"ק לד). וש"י"ר שכן פסק הגר"ח"ק שליט"א (ק"רא עלי מועד פי"ב אות ה בתיקונים)].

יא. צלילז לפלאפון

מכשיר לפלאפן שצלצולו מנגינה של שירים העשויים להביא לידי ריקוד, ראוי להחליף הצלצול בימים אלו לצלצול אחר, אולם אין איסור בדבר . [לכא"ו אין חיוב בזה כיון שאינו צלצול המיועד לשמח, אלא לסימן שמתקשרים אלו, ומי"מ ראוי להחליפן כיון שיש בזה משום קצת שמחה, והכל לפי הענין. ופעמים שמפעילים שיר עבור המתקשר כדי להניעים ההמתנה (שיחה ממתינה), ולכאורה גם שיר זה אין בעל חק חיוב להחליפו כי אין מטרת השיר לשם ריקוד כלל אלא להניעים ההמתנה. ועיי לקמן לענין סיפורים המשולבים עם קצת שירים ושירה בדיבוריט) ושוי"מ שדעת הגר"ח"ק שליט"א (תשובות הגר"ח עמי ק"ט תשובה רב) שאין בצלצול לפלאפן משום איסור שמיעת שירים. ועיי בהלכות והנהגות (עמי 6) בשם הגר"שי"א זצ"ל].

יב. מוזיקת רקע (בהזיות וכדו')

במקומות שמפעילים מוזיקה להנעים ההמתנה והקניה של הלקוחות (כמו שמצוי בחנויות וכדו' או בטלפון עד קבלת השירות), ראוי להפעיל בימים אלו מוזיקה שאינה מסוג השירים העשויים להביא לידי ריקוד . [עיי משי"כ בהערה לדלע"ל. ועיי בשו"מ (מהדו' ו' סי' קסג)].

יג. לצורך פרנסה

הלומד לנגן לצורך פרנסה מותר לו לנגן לצורך כיון שאינו עושה לצורך שמחה. [אג"מ (אי"ח

ח"ג סי' נז) והגר"שי"א זצ"ל (סדור פסח כהלכתו פי"ב אות טז הגה 55)].

יד. גני ילדים

מותר לנגן בגני ילדים לצורך קטנים שלא הגיעו לחינוך. [הגר"שי"א זצ"ל (הל' חג בחג שם הגה 34*) והגר"ח"ק זצ"ל (חוס שני שבת ח"יד עמי' שעט)].

טו. סעודת מצוה

יש אומרים שאף בסעודת מצוה לא יעשו ריקודים ומחולות. [ועיי בגר"י (סי' תצג אות א) שכת' שאפי' בסעודת "קדושי"ן אין לעשות, אפי"פ שהיא סעודת מצוה. וכן דעת המחנ"י (ח"א סי' קיא)]. וי"א שבסעודת מצוה שרי. [ועיי במי"א (סי' א) שכתב לאסור ריקודים בסעודת שדוכין, שאינה סעודת מצוה, כמבואר במי"א שכי' תמיד, ס"ק ט', בפמ"ג שם מ"ז סי' ח' ובמ"ז סי' רמ"ט ס"ק יט, ועיי בסמוך. אבל בסעודת אירוסין דהוי סעודת מצוה משמע דשרי. ועיי"ש במחצה"ש]. וכן עיקר. [ועיי במי"ב (ס"ק ג) שהביא דברי המי"א. וכן מבואר באג"מ (אוי"ח ח"ב סי' צה ד"ה ובדבר) לענין ז' ברכות]. ומי"מ לכתחלה יש מקום להימנע מנגינה בכללי זמר אף בסעודת מצוה. [ועיי במבית לוי (ח"א עמי' נו). ועיי במי"ב (סי' תמד ס"ק כד) ש"איתא"ם הוי סעודת מצוה. ועיי"ש (סי' תטו ס"ק ב) בסעודת אירוסין או סעודת קנן שנהנין לעשות נכשויו גם אלו סעודת מצוה הם. ועיי משי"כ לעיל בהגה הקודמת בשם המי"ב שמשמע שסותר. ודעת הגר"שי"א זצ"ל (ישא יוסף ח"א סי' קב) שאין להתיר כלי זמר בבר מצוה כי אין הדבר שכיח והכרחי ואדרבה רובא זעלמא אינם נוהגים בכללי זמר בבר מצוה ועי"כ אין בזה משום חסרון והפחתה בשמחה של מצוה]. ועיין בסמוך .

טז. סעודת תנאים

בסעודת תנאים, מותר לשיר אף שירי שמחה. [הגרשז"א זצ"ל (שם פי"א אות יח), עיי"ש הטעם].

יז. קבלת התן בשירה כנהוג בישיבות

קבלת חתן בשירה וכו' כנהוג בישיבות הקדושות בשאר ימות השנה, אין לערכה בימים אלו. [הגרשז"א זצ"ל (שם הגה ב)].
יח. התחתן בל"ג סמוך לערב, היתר זימרה אור ליום ל"ד (לנוהגים להחמיר)
התחתן בל"ג בעומר ביום סמוך לערב מותר לעשות סעודה בשמחה אחי"כ בלילה שהוא אור לל"ד אף בכללי שיר וריקודים כסעודה רגילה. [אג"מ (אה"ע ח"א סי' צז)].

יט. שבת ברבכה

כל ז' ימי המשחה ריקודים וכלי שיר מותרים. ויכול כל אדם להיות שם ולשמוח בשמחתם. [אג"מ (אוי"ח ח"ב סי' צה ש"יה ובדבר) ובמשנה הלכות (ח"ו סי' קט) התי"ר אפילו בגי' שבעות].

כ. סיום מסכת

מותר לערוך סיום מסכת בימי הספירה עם תזמורת, אפילו מי שלא היה רגיל לעשות תזמורת בסיום, ושמחת התורה אין לה בבל. [הגר"שי"א זצ"ל (אשרי האיש פס"ה אות כב)].

כא. בר מצוה

מותר לערוך חגיגת סעודת בר מצוה ולשמוח בה, אף על פי שאינה ביום שנעשה גדול. [דעת המקילים לעיל אות י').]
כב. מתיירים. [הגרשז"א זצ"ל (שם פי"א אות יז)]. ואם אינה בזמנה י"א שיש להימנע מריקודים ותזמורת. [שם (נהג' כ 65)]. ואם הנער דורש דהוי סעודת מצוה, יש מקילים. [כן יוצא מעיקר הדין לפי הפוסקים המקילים לעיל באות י' לענין סעודת מצוה].

כג. הכנסת ספר תורה

יש אומרים שמחה וריקודים בהכנסת ספר תורה מותרת. [הגר"שי"א זצ"ל (הל' חג בחג פי"ז הגה 36 (סדור פסח כהלכתו פי"ב אות יד הגה 53)].
כד. אומרים שיש להימנע, ומכל מקום בשלשת ימי הגבלה מותר אף לדעה זו. [הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש פי"א הגה 66)].

כה. ריקודים וזמר בל"ג בעומר

יש נוהגים (בין ספרדים בין אשכנזים) לשמוע כלי זמר ולרקוד לכבוד הלילולת רשב"י אף בליל ל"ג בעומר. [הגר"ח"ק זצ"ל (חוס שני שבת ח"יד עמי' שפ)]. ודעת הגרשז"א זצ"ל (שם פי"א הגה כג והגה 58) שלוהגים כהרמ"מ (להסתפר ביום ל"ג) שפיר שרי אפי' ריקודים של רשות. ובשבט הלוי (ח"ח סי' קסח אות ה) כתב שיש להחמיר בליל ל"ג לענין שמיעת כלי שיר, והעושין שנאוין בליל ל"ג גם כלי שיר מותר].

תספורת

א. מנהג שלא להסתפר

נוהגים שלא להסתפר בימי ספירת העומר. [שו"ע (סעי' ב). עיי ברדב"ז (סי' תרפז) שיש מקומות שלא נהגו איסור תספורת. אולם הבי"ח (רס"י תצג) כתי' שבכל המקומות נהגו לחמיר. ועיי במי"ב (ס"ק ד) שכתב שאם נסתפר בימי העומר היו נוהגין לקנסו ולהענישו]. ולענין נשים וקטנים עיין לקמן.

ב. שער הזקן

איסור תספורת כולל אף שער הזקן. [הגרשז"א זצ"ל (מעדני שלמה עמי' כ) והגר"שי"א זצ"ל (אשרי האיש פס"ה אות ב). ועיי בסמוך בשם הביאור הלכה שלמד גדרי האיסור מאיסור תספורת בחו"מ].

ג. תספורת השפה

מותר לספר השפה אפי' אינה מעכבת את האכילה. [ועיי בביאור הלכה (סי' תצג) שהמותרים להסתפר בחו"מ גם בספירה רשאים דלא עדיף מחו"מ. ולפי דבריו י"ל הדשפה שרי דומיא דחוח"מ. וכי"כ באבני ישפה (ח"א סי' ק) שהשפה שריא בכל גוונא. ועיי באג"מ (אוי"ח ח"ב סי' צו) שתמה על המי"ב שאין זה ענין לחוח"מ דספה"ע מטעם אבלות ואינן עלה].
ו.ש אוסרים (אחי"כ מעכבת האכילה). [הגר"שי"א (שם פס"ה אות ב)].

ד. שער הגבות וריסי העינים ורשא הגוף

לדעת הטורבים ששנים אסורות תספורת (עיין בזה לקמן) מכל מקום מריטת שער הגבות וריסי העינים, מותרת, אפילו בצורך פיו. [הגרשז"א זצ"ל (בין פסח לשבעות פי"ז הגה יח). ועיי"ש שכמו כן תספורת ונילוח והנהגת תמיד להתרה מותרת].
ו.יש אומרים שאף כל שער הגוף מותר (פרט לשער הראש). וכן נראה עיקר. [אבני ישפה (ח"א סי' צט), ונראה להקל כדבריו כי בלא"ה יש סוברים שבשנים לא נוהג האיסור כלל. ועיי באור לציון (ח"ג פי"ז אות ד)].

המותרים להסתפר

א. נאנם ולא יכל להסתפר לפני הספירה

יש שנאנס ולא יכל להסתפר לפני ספירת העומר מחמת אונס ידוע (אפי' אינו ידוע שהוא עצמו נאנס) מותר לו להסתפר בספה"ע. [ועיי בה"ל (סי' תצג על סעי' ב ד"ה נוהגים) שדין ספה"מ כדין חו"מ. ובא"ח כה"ג שרי כמבואר בשו"ע (סי' תקל"א סעי' ד) ובמי"ב (ס"ק ה).
ו.יש מחמירים בזה. [אג"מ (אוי"ח ח"ב סי' צו) שתמה על הבה"ל והתי"ר כה"ג דוקא כשיש משום ניוול. ובמקום צורך יש למיקל על מי לסמוך].

ב. נשים

יש אומרים שאין נשים אסורות בתספורת. [אור לציון (ח"ג פי"ז אות ט)].
ו.י"א שמכל מקום ראוי שיחמירו על עצמן אם אין הדבר נחוץ כל כך. [אג"מ (יו"ד ח"ב סי' קלז)].
ו.יש אומרים שגם נשים אסורות בתספורת. [הגרשז"א זצ"ל (בין פסח לשבעות פט"ו הגה יט' ומעדני שלמה עמי' כ)].

ג. קטנים

יש אומרים שאין קטנים אסורים בתספורת. [אור לציון (ח"ג פי"ז אות ט)].
ו.יש אומרים שאסורים בו אם לא במקום צורך. [הגר"שי"א זצ"ל (הל' חג בחג ספה"ע פי"ז הגה 58)]. ועיין בסמוך.

ד. הלאקה בימי הספירה

תספורת ראשונה שמספרים ילדים בני שלש ("הלאקה") מותרת בכל ימי הספירה. [הגר"שי"א זצ"ל (הל' חג בחג פי"ז הגה 59)].
ו.יש אומרים שמותר אף להקדים תספורת על מנת לעשותו ביום הלילולת רשב"י על קברו במירון. [תשובות והנהגות (ח"ב סי' רמז). ועיי בא"ר ח"טב סי' תקלו ס"ק ז]
ש.מותר להשהות שמחת התגלחת שעושים לקטן עד המועד ומגלחין עיי' ספר ישראל. אולם דעת הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש פי"א הגה 83) שמ"מ אין אנו נוהגים לגלחו בחו"מ פסח אלא יש המתנין עד ל"ג בעומר].

ה. מצטער מריבוי השער

יש אומרים שמי שרגיל להסתפר ויש לו צער בגידול השער יכול לגלחו בספירת העומר כי אין זה אלא מנהג. [נדב"י (סי' תרפז) והגר"ח פלאגי (הגהות רחמים לחיים על הרשב"א ח"ה סי' רעא)]. אבל הלכה הדבר אסור אף כשמצטער מריבוי השער. [כן משמע מהביאור הלכה (סי' תצג) שפסק שהמותרים להסתפר בחו"מ מותרים להסתפר בעומר, ובחו"מ אסור להסתפר אף שיש לו צער מחמת שרגיל להסתפר, כמבואר בשו"ע (סי' תקלא), במי"ב (שם) ובביאור הלכה (שם).
ו.יש לדחות דשמא הביאור הלכה למד מחו"מ לקאלא ולא לחומרא כי אין זה אלא מנהג, וצ"ע. ועיי עוד בשעמטא עמיקתא גליון צ"ז].

ו. לצורך בריאות או משום מיחוש הראש

מותר להסתפר אם צריך לעשות כן לצורך בריאותו. [ערוה"ש (אות ג)].
וכן מותר אם ריבוי השער גורם לו מיחוש הראש. [כה"ח (אות יז וז אות טו) בשם עיקרי הדי"ט (סי' כא אות ח)].

ז. שצריך לצורך הליכה לפני שרים

מי שצריך להיכנס למקום השררה בימי ספירת העומר וצריך להסתפר משום שלום מלכות או משום חשש איבה או הפסד ממון מרובה מותר לו להתגלח בימי הספירה. [זרע אמת (ח"א סי' סט) וחתי"ס (אוי"ח סי' קנח)].

ח. במקום הפסד ממון

יש אומרים שהעוסק באיזה מסחר שאם לא יספר וקנו בימי הספירה יהיה לו הפסד ממון, מותר לו להתגלח כי לא נהגו במקום הפסד. [אג"מ (ח"ד סי' קב) והגרשז"א (מעדני שלמה עמי' כ)].
ו.יש מחמירים בזה. [הגר"שי"א זצ"ל (הלכות חג בחג הגה 65)].
ו.עיי ברע' אמת (סי' סט) שכתב דאי"א לבטל מנהג מפני בושה. ועיי"ש לענין להתיר מנהג מפני איבה].

ט. בעלי בריתה

אם יש מילה בימי הספירה, הסנדק והמוהל ואבי הבן אף שאינו מוהל בעצמו, מותרים להסתפר בספירה לכבוד המילה. אבל המוציא והמביא אינו רשאי להסתפר. [רמ"א (סי' תצג סעי' ב) ומי"ב (ס"ק יב)].

י. זמן התספורת

המותרים להסתפר אפילו ביום שלפני המילה סמוך לערב קודם הליכה לבהכ"נ רשאים להסתפר. ואם היה המילה בשבת מותרים להסתפר בערב שבת אפי' קודם חצות. [מי"ב (ס"ק יג). ועיי בחתי"ס (סי' תתקצט) שכת' דמה שהתי"ר תספורת שבביל מילה כי דומה לקרבן ויזי"ט שלו הוא. ועיי בשאל לדוד (אוי"ח סי' טו) שכת' שאבי הבן יכול להסתפר כל יום המילה אפי' אם אינו נמצא שם כי יזי"ט דידיה הוא, אולם הבעל ברית והסנדק י"ל שרשאים להסתפר עד המילה, עיי"ש].

יא. המילה חלה ביום ראשון

אם חלה המילה ביום ראשון, יש אומרים שמותר לבעלי ברית המותרים בתספורת (עיין באות הקודמת) להסתפר בערב שבת. [כה"ח (אות לז) בשם תשובה מאהבת].
ו.יש אוסרים. [כה"ח (אות לו) בשם אגורה באהליך].

יב. בר מצוה

יש שמותר לחתן בר מצוה להסתפר. [מקור חיים (לחוי"י סי' תצג)].
ו.יש אוסרים. [משנה הלכות (ח"ו סי' מה)].
ו.למעשה לכתחלה יסתפר בעודו קטן, ובדיעבד מותר לו להסתפר בו ביום. [ועיי בדברי הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש פסח פי"א אות טז). ודעת הגר"שי"א זצ"ל (אשרי האיש פס"ה אות ה) דהמיקל יש לו על מי לסמוך].

יג. התן כשבת שלפני החתונה

חתן רשאי להסתפר בשבת שלפני חתונתו. [שע"ת (שם ס"ק ז)].

יד. התן הרשאי להתחתן בימים אלו

התן הרשאי להתחתן בספה"ע (ועיי בזה לעיל) מותר לו להסתפר ביום חופתו, כי יום טוב שלו הוא. [ועיי ברמ"מ (סי' תצג סעי' א), שמוותר בעל ברית ולאבי הבן להסתפר בימי הספירה לכבוד המילה, וי"ל שה"ה בזה, וכן הוא בברכ"י (אות י') ובעקרי הדי"ט (סי' כא אות ט) לענין חתן].

טו. הקרואים לחתונה

הקרואים לחתונה בימי העומר (עיי הפרטים בזה לעיל), אינם רשאים להסתפר. אולם כאשר בלא תספורת ימנע מליך לחתונה, רשאי להסתפר אף שהוא בימים שנהוג איסור. ואף אם הוא מהקרואים שלא יקפידו עליו אם לא יגיע. [אג"מ (ח"ב סי' צה ד"ה ולכן אם) ועיי"ש דהני"ט טעמא כי יש מצוה על כל אחד בשמחת חתן וכלה, וכשלא יסתפר לא יוכל להיות שם רשאי להסתפר. ולד"י לברית מעלה שאין מתירין לכל הקרואים להסתפר אלא לאבי הבן והמוהל והסנדק, ששם ליכא מצוה על שאר אדם מצד עצמם שיבואו להברית אלא על אבי הבן ואלה הם שיעשה בשמחה ברביו עם ושיקרא חבריו לשמוח עמו, אבל בנישואין הוא מצוה על כל אדם שילכו לשמחת הנישואין].

זו. אבל שנשלמו השלשים שלו

אם נשלמו ימי השלשים בין ר"ח אייר ל"ג בעומר מותר לו להסתפר וטוב לעשות התרה לפני כן. [שע"ת (סי' תצ"א אות ז) בשם מה"ז. וכן פסק הניירות שמשון (שם)]. ויש שהחמירו בזה. [בית דוד (סי' רע) ודבר משה (ח"א סי' לב) הובא בברכ"י (שם אות ד) ובקרי הד"ט (סי' כא אות א) ובפ"ש (שם אות ב)].

ברכת שהחיינו והטוב והמטיב

א. על כנדים הרשים או על פירות

יש אומרים שאין לבלוש בגד חדש בימי העומר. [לקט יושר (עמ' 98) בשם רבו התרו"ח. וע"י תשובות ופסקים (מק"ץ נרדמים סי' ט) שכתב דמחמת אבולת על תלמידי ר"ע נוהגין שלא לעשות כמות חדשה מפסח עד שבועות]. וטעם הדבר הוא משום שמברכים שהחיינו, ואין לברך ברכה זו בימי הספירה כמו שאין מברכים בימי בין המצרים. [נג"י יוסף (סי' ט) בשם העוללות אפרים (ח"ב מאמר קז)]. וי"א שמוטב לברך שהחיינו (בין על כלים חדשים בין על פירות וכדומה). [מאמר מרדכי (שם סי' ב), עיקרי הד"ט (סי' א אות יז), זבחי צדק (החדו"ש סי' קט). וכ"כ בלבושי מרדכי (סי' קג) והגרש"א זצ"ל (שם)]. וי"א שיש שאלו נאמרו לא איהו דבר שצריך לברך עם שהחיינו, יברך. [מ"ב (סי' תצ"א סי' ב). ודעת הגרש"א זצ"ל (שם) דכונת המ"ב לא דוקא]. וכל א' ינהג כמנהגו.

ב. ברכת הטוב והמטיב

מותר לברך ברכת הטוב והמטיב בימי העומר. [ע"י בשר"ח (מע' בין המצרים סימן ב סי' א) שכתב שמוטב לברכה בימי בין המצרים. וכן האג"מ (ח"ג סי' פ ד"ה ומכונת) אלא שאסור לקנות מרי"ח א"ב דבר שמחייב ברכה זו (ושם איירי לענין מכונת) כי הוא כבנין של שמחה שאסור. וכן הביא בטעמי גביראל (א"ב אות כב) ע"פ סידור הישע"י. וא"כ ק"ו בספ"ע דקילא טפח].

ימים שנוהגים מנהגי אבילות

א. ממתני נהגים דיני אבילות

יש נוהגים שלא להסתפר מתחילת הספירה (החיינו מיום שני של פסח). ויש נוהגים מנהגי אבילות מיום שני של ר"ח אייר. [ע"י שו"ע, רמ"א (סי' תצ"א סי' א) ומ"ב (סי' ה סי' ק)]. ולמנהג זה יש אומרים שצריך לזהר שלא לישא אשה ולהסתפר בשני הימים של חודש אייר. ויש אומרים שנוהגים איסור מיום א' דר"ח. [מ"ב (סי' ט)]. ויש מקומות שנוהגין להקל רק בר"ח אייר ובל"ג בעומר ובר"ח סיון עד שבועות. ובעניינים אלו יתפוס כל אחד כפי מנהג מקומו. [מ"ב (סי' ט)]. וע"י בשע"ת (סי' א) שצירף המנהג המיקל לעוד צדדים אף לנהג איסור].

ב. בחולו של מועד פסח (לנהגים מיום שני של פסח)

יש אומרים ריקודים ומחולות של רשות אפילו בחולו המועד פסח. [משמעות הפמ"ג (א"א סי' ק)]. ויש מותרין. [כן מוכח מהשע"י (אות ד) שהביא פסקו של הפמ"ג רק על ר"ח סיון ועד העצרת]. וכן המנהג. [הגרש"א זצ"ל (ה' חג בחג ספ"ע פ"ז הנה 95)].

ג. הל ר"ח אייר בשבת

אף לנוהגים איסור בר"ח אייר, אם חל ר"ח בשבת יש להתיר בערב שבת לישא אשה בו ביום כיון שעיקר הסעודה תהיה בשבת ור"ח. [מ"ב (סי' ה)].

ד. ר"ח אייר שחל בשני – שבת (אם מותר בתספורת)

אם חל ר"ח אייר בימי ששי שבת כיון שיש כאן תוספת שמחה שבת ור"ח, יש להתיר להסתפר בערב שבת מפני כבוד השבת. [מ"ב (סי' ה) ודעת בעל האג"מ (בין פסח לשבועות פ"י הנה כב) שד"ן זה הוא אף לנוהגים להסתפר לאחר ל"ג בעומר]. וי"א שאף המקפידים שלא להסתפר בר"ח משום צוואת ר"י החסיד (אות מח) [ע"י מ"ב סי' ר"ס סי' ז] יכולים להקל בר"ח אייר. [בעל האג"מ (שם הנה ח) והגרש"א זצ"ל (ה' חג בחג פ"ז הנה 95)]. ויש מחמירים בזה. [הגר"י קניבסקי זצ"ל (בין פסח לשבועות שם הנה ז) ומבית לוי (ניסן עמ' ענ)].

ה. עד מתי נהגים דיני אבילות (לנהגים מיום שני של פסח)

י"א שנוהגים שלא להסתפר (ושלא לישא אשה) עד ל"ג בעומר, שאז פסקו מלמות תלמידי ר"ע. ודעת השו"ע (סי' תצ"א סי' ב) שאין להסתפר עד יום ל"ד בבקר דאז פסקו מלמות. [ע"י ו' עד מתי נהגים דיני אבילות (לנהגים מרי"ח אייר)]

הנהגין דיני אבילות מיום שני שבר"ח אייר, לא יסתפרו מ"ג בעומר ואילך. אלא שמוטב להם להסתפר ב"ג בעומר עצמו. [רמ"א (סי' א). וע"י להלן לענין תספורת ב"ג בעומר]. ומכל מקום אף לדעה זו המנהג לישא ולהסתפר בג' ימי הגבלה, וזה שרי מיום ראשון של ימי הגבלה בבוקר דוקא דאמרינן מקצת היום ככולו. ויש מקומות שנוהגין להקל בר"ח אייר ובל"ג בעומר ובר"ח סיון עד שבועות, (ולענין ריקודין ומחולות, עיין בסמוך). ובעניינים אלו יתפוס כל אחד כפי מנהג מקומו. [מ"ב (סי' ט)]. ואם אין מנהג ידוע יכול לתפוס איזה מנהג שירצה. [מ"ב (סי' יז)]. ועל"ז לקמן לענין מנהג ארץ ישראל בזה.

ז. מנהג האר"י ז"ל לענין תספורת בימי הספירה

האר"י ז"ל נהג שלא להסתפר כלל עד ערב חג השבועות. ולפי מנהגו אפי' אם יזדמן ברית מילה אין להסתפר בכל זמן העומר. [שע"ת (שם אות ח)]. ואם שבועות חל במוצ"ש מותר להסתפר ביום ששי שהוא יום מ"ח לעומר כדי שלא יכנס לחג כשהוא מנוול. [מורה באבנע (סי' ח אות רכא)].

ח. ר"ח סיון שחל ביום ראשון

הנוהגים איסור תספורת מרי"ח אייר עד ג' בסיון, אם חל ג' סיון ביום א' מותרים להסתפר בערב שבת שלפניו שהוא ר"ח סיון מפני כבוד השבת. [הגרש"א זצ"ל (הליכ"ש פ"א אות כד). וע"י במקרא קדש (ס"ה)]. ויש מסתפקים בזה. [בעל האג"מ (מלכות ספ"י – איידער אות ט)].

ט. ריקודים מרי"ח סיון עד העצרת (לנהגים דיני הספירה מרי"ח אייר)

מרי"ח סיון עד העצרת מותרים בתספורת, אלא שיש להסתפק האם אסורים בריקודים ומחולות של רשות. [שע"ת (אות ד)]. ונוהגים להחמיר. [הגרש"א זצ"ל (שם פ"א אות טו ובהנהגה)].

י. מנהג ארץ ישראל

בארץ ישראל בני אשכנז נוהגים דיני האבילות החל מתחילת ימי הספירה בפסח. [לוח ארץ ישראל (לגרמ"ט סוף חוד ניסן)].

יא. תספורת ונישואין ב"ג בעומר

מנהג בני אשכנז שלא להסתפר ושלא לישא אישה בליל ל"ג בעומר, אבל ביום (מנץ החמה) מקילים. [רמ"א (סי' תצ"א סי' ב), מ"ב (סי' י – א) ולוח אר"י (לגרמ"ט סוף חוד ניסן)]. ואם השעה דחוקה יש להקל אף בליל ל"ג בעומר בין לענין תספורת ובין לענין לישא אישה (ובכח"ג שלי"ג בעומר חל ביום ו' ואין נוהגין בזמנינו להתחתן ביום ששי ואין רוצים לדחות החתונה, ניתן להחשיב זאת כשעת הדחק ולהתחתן בליל ל"ג בעומר). [מ"ב (סי' א) והגרש"א זצ"ל (שם) יוסף ח"א סי' קד]. ומנהג בני ספרד להקל בכל זה מיום ל"ד בעומר. [שו"ע (סי' תצ"א סי' ב)].

יב. ל"ג בעומר שחל בערב שבת (למחמירים לעיל)

אף לנוהגים שלא להסתפר עד יום ל"ד בבקר, אם חל יום ל"ג ערב שבת מותר להסתפר מפני כבוד השבת. [שו"ע (סי' תצ"א סי' ב)].

יג. ל"ג בעומר שחל ביום ראשון

אם חל ל"ג בעומר ביום ראשון, לדעת הרמ"א שמוטב להסתפר ביום ל"ג, נוהגין להסתפר ביום ו' לכבוד שבת [רמ"א (שם)]. וטוב להסתפר אר חצות אם אפשר אולם אף קודם חצות שרי [הגרש"א זצ"ל (הליכ"ש פ"א הנה 79)]. ואם לא הסתפר ביום ששי אסור להסתפר במוצאי שבת [לנהגים איסור בליל ל"ג בעומר]. [הגרש"א זצ"ל (שם אות כא והנהגה)].

יד. נישואין לאחר ל"ג בעומר

מנהג אר"י לענין נישואין להחמיר עד ר"ח סיון חוץ מ"ג בעומר שמקילים כנ"ל. [לוח אר"י (לגרמ"ט סוף חוד ניסן)]. ומנהג הספרדים להקל אף לענין נישואין מיום ל"ד בעומר בבוקר.

טו. להחמיר כל ימי הספירה
הרוצה להחמיר על עצמו ולנהוג איסור כשני המנהגים, רשאי, ו"לא הוי ככסיל בחושך הולך", כיון שכונתו לצאת מהספק. [ח"ק יעקב (סי' תצ"א סי' א) ואזיל לשיטתו בספרו מנחת יעקב כ"ל וכלל ו']. וכן פסק המ"ב (סי' תצ"א סי' ז). וע"י בחו"מ"א (שבועות סי' כג סי' א). וע"י עוד בשמעתא עמיקתא גליון נ"ט].

טז. לשנות מנהגי

י"א שמוטב לשנות מנהג לשנה הימים שנוהג בו איסור. [אג"מ (אוי"ח ח"א סי' קנט וח"ב סי' צח) כיון שבתרייהו יש מספר הל"ג יום, דשני המנהגים הם נחשבים למנהג אחד לאסור מספר ל"ג יום, עיי"ש].

יז. ספק אם הדבר נאסר מפני החנה
בספק אף להחמיר בדבר שהוא רק מצד המנהג. [שע"ת (סי' תצ"א אות יד) ע"פ החק יעקב].

לחשתתף בחתונה הנערכת בימים אלו

א. חתונה שנערכת שלא בזמן

הנושא אישה בימים שנוהגים בהם איסור, אף על פי שעושה שלא כדון מכל מקום מותר להשתתף בחתונה ולשמחו. [אג"מ (אוי"ח ח"א סי' קנט ד"ה והנה החת"ס) דהא איתא בשו"ע (שם סי' א) שאם קנה וכנס ששני עונשין אותו, ואם יהיה אחר לילך אל הסעודות ולשמחו אין לך עונש גדול מזה].

ב. חתונה שנערכת ע"י מי נהג איסור
הנושא אישה בימים המותרים להתחתן על פי מנהגו, מותרים חבריו הנוהגים איסור באותם הימים להשתתף בשמחתו ולשמחו. [הגרש"א זצ"ל (הליכ"ש פסח פ"א אות ט)].

ל"ג בעומר

א. ריבוי שמחה

ביום ל"ג מרבים בו קצת שמחה מפני שפסקו למות תלמידי ר"ע. [רמ"א (סי' תצ"א סי' ב)]. ומשום הילולת רשב"י. [נדרה"ש (אות ז) וכה"ח (אות כז)]. ויש נוהגים (בין ספרדים בין אשכנזים) לשמוע כלי זמר ולרקוד לכבוד הילולת רשב"י אף בלילה. [הגר"י זצ"ל (חוט שני שבת ח"ד עמ' פז)]. ודעת הגרש"א זצ"ל (הליכ"ש פסח פ"א הנה כג והנה 58) שלנוהגים כהרמ"א (להסתפר ביום ל"ג) שפיר שרי אפילו ריקודים של רשות. וי"א שסעודה ב"ג בכלל סעודת מצוה. [ע"י במהרי"ל (החדשות סי' קד)].

ב. אכילת תהנון
אין אומרים בו תהנון. [רמ"א (סי' תצ"א סי' ב) ע"פ מהרי"ל]. גם במנהג של ל"ב. [מ"ב (סי' ט)]. אך למנצח יעקב ד' אומרים. [פמ"ג (סי' תצ"א סי' א) ומ"ב (סי' קלא סי' ה)]. וכן אם חל ביום חמישי אומרים א-ל ארץ אפיס. [ע"י מ"ב (סי' קלא סי' ה)]. ואם חל ביום ראשון אין אומרים "צדקתך" בשבת במנחה.

איסור חדש

א. אכילה מתבואה חדשה

אסור לאכול חדש, והיינו תבואה שנשרשה אחר ט"ז בניסן שהוא זמן הקרבת העומר. שאם נשרשה קודם העומר אף על פי שלא נקצרה עד אחר העומר, העומר מתירה. [שו"ע (סי' תפ"ט סי' יו"ד סי' רצ"ג סי' ג) ומ"ב (סי' קמ"ד)]. וי"א ששורש קודם העומר היינו ג' ימים לפני ט"ז בניסן. [ש"י (סי' ב) ע"פ התר"ה"ד (סי' קנא)]. וכן פסק המשכנתא יעקב (ח"א ססי' סז ד"ה ולענין)]. וי"א שבועיים לפני פסח. [נהק"ח (שם) ודגמ"ר (שם)]. ואין להקל כשיטה הראשונה אלא בשעת הדחק בתבואת חו"ל. [ע"י במנח"י (ח"ו סי' מג) שכת' להתיר בשעת הדחק בחו"ל בארץ לחה שהשמים מרובים].

ב. תרופות המכילות עמילן דגן
תרופות המכילות עמילן דגן אין לחשוש בהם משום איסור חדש. [הגרש"א זצ"ל (קובץ תשובות סי' ע) מפני שנאמר ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו, ותרופות נפסלו מאכילת כלב].

ג. חדש בזמן הזה
דעת הרמ"א (יו"ד סי' רצ"ג) דחדש בזמן הזה מותר משום ס"ס, אולי התבואה היא משנה שעברה, ואת"ל משנה זו אולי נשרשה קודם לעומר. וה"ה אם הוא מקום שמביאים תבואה ממקומות אחרים שתבואתן נשרשת קודם לעומר יש להסתפק אם הם מאלו שנשרשו לפני פסח. ומכל מקום יש אומרים שלפ"י במקומות שידוע שיש רוב שזורעים אחר הפסח, וגם אין רגיל להביא שם תבואה ממדינות אחרות אין להקל בהם. [מ"ב (שם סי' קמ"ה) בשם האחרונים]. וע"י בסמוך.

ד. לימוד זכות לנוהגים להקל בזה (בהו"ל)
רוב העולם אין נוהרין כלל באיסור חדש אפילו שידוע שנורע לאחר הפסח. ויש שלמדו עליהם זכות לפי שהוא דבר קשה להיות זהיר בזה ולכן סומכין מפני הדחק על מקצת הראשונים שסוברין שחדש בחו"ל אינה אלא מדי"ס שגורו משום א"י ולא גזרו אלא במקומות הסמוכין לא"י כגון מצרים ובבל. ויש שלמדו עליהם זכות שסוברין שחדש אינו נוהג אלא בתבואה של ישראל אבל לא בשל עכו"ם. [מ"ב (שם)].

ה. איך ראוי לנהוג

אף שאין בידינו למחות ביד המקילין, מ"מ כל בעל נפש לא יסמוך על המתירים ויחמיר לעצמו בכל מה שאפשר לו, כי להרבה גדולי הראשונים הוא איסור דאורייתא בכל אופן. [מ"ב (שם)]. וע"י בבאור הלכה (שם). וע"י עוד באור המקילין (ח"א יו"ד סי' טו)].

ו. תבואת חו"ל שזנפתה בארץ (למקילין לעיל שאינו נוהג בהו"ל)
יש אומרים שתבואה חדשה הבאה מחו"ל (לסוברים שחדש אינו נוהג שם) ונכנסה לאר"י ונאפתה באר"י הדבר תלוי במח' אם נאסרת. [הש"י (שם אות ב)]. ודעת הציץ הקדוש (ח"ב סי' יז) להחמיר בקמת מחו"ל שהיה של ישראל. ולמעשה א"צ להחמיר בדבר. [הר צבי (זרעים ח"א רס"י כז)].

ז. שכר

י"א ששכר העשוי מתבואה חדשה אין בו איסור חדש בחו"ל, משום שמשקים היוצאים מהם אינם כמותם, ואין בזה רק איסור דרבנן באר"י, ועל כן יש להקל בזה בחו"ל. [פנ"י (סי' סוף קדושין). וע"י בלח"מ על משניות (תרומות ריש פ"א) הביאו הש"ד (שם סי' ה)]. וי"א שאין להקל בדבר. [ח"ק יעקב (סי' תפ"ט אות כב), ערוה"ש (יו"ד שם אות כב). והש"י (שם) כתי שצריך להתישב בדבר. וע"י בבחי"ל (סי' רצו ד"ה א) (הוא) שמצדד להחמיר שהנהרג משכר של חדש שלא יכול לצאת ליד"ח קידוש או הבדלה מי שמבדק על שכר זה].

ח. כלים בלועים באיסור חדש (בהו"ל)
אף הנוהרים מאיסור חדש בחו"ל, אינם נוהרים בפליטת כלים אם לא שבררו לו שנתבשל בו מתבואה חדשה, ואף בזה אין להחמיר רק בתוך מעת לעת (כ"ד שעות) מן הבישול הראשון. [מ"ב (סי' מח)]. ובזמן שניתר איסור חדש ניתרות גם הבלעיות ואין צורך להגעיל הכלים. [שט"ב הלוי (ח"י סי' קפ אות ב) והגרש"א זצ"ל (אשרי האיש פסח פ"א אות ח)].